

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

ОДНОС ПРАВОСЛАВЉА И СПОРТА У ДВАДЕСЕТ ПРВОМ
ВЕКУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

ЗАВРШНИ РАД

Ментор: проф. др Сандра Раденовић

Студент: Петар Спасојевић

Београд, 2022.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

ОДНОС ПРАВОСЛАВЉА И СПОРТА У ДВАДЕСЕТ ПРВОМ
ВЕКУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

ЗАВРШНИ РАД

Студент:

Петар Спасојевић

2078/2014

Ментор:

проф. др Сандра Раденовић

Чланови комисије:

проф. др Бранка Савовић

проф. др Слађана Мијатовић

Београд, 2022.

САДРЖАЈ

САЖЕТАК	iv
УВОД	1
1. Теоријски део	3
1.1. Циљ рада	3
1.2. Задаци рада	3
1.3. Однос религије и спорта	4
1.4. Хришћанство и спорт	9
1.5. Православље и спорт	10
2. Истраживачки део	12
2.1 Православна црква и спорт у Републици Србији	12
2.2 Спортисти, навијачи и православље	14
2.3 Однос Православне цркве и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку	17
ЗАКЉУЧАК	19
СПИСАК РЕФЕРЕНЦИ	20

САЖЕТАК

Током историје, спорт и религија су били блиско повезани. Иако постоје различити погледи на питање односа између спорта и религије, требало би да буде очигледно да спорт и религија имају неке заједничке везе. Идеје које религија и спорт шаљу су сличне, а и религија и спорт користе симболе као примарно средство комуникације. У већем делу савременог света, међутим, религија и спорт заузимају одвојене, али комплементарне концептуалне области. Међу истраживачима који су се бавили односом између спорта и хришћанства генерално постоји консензус да су у релевантној литератури академици ван традиционалних дисциплина друштвених наука о спорту, као што су теолози и филозофи религије, споро препознавали културни значај модерног спорта. Међутим, ситуација се временом мењала, те је са растом учесталости академских часописа, те спортских иницијатива покренутих од стране цркви, дошло до раста интересовања за однос између религије – а пре свега хришћанства као једне од доминантних светских религија – и спорта. Однос православног хришћанства и спорта још увек није истражен у довољној мери. Ипак, аутори који су отворили ову тему у Србији указују на то да веза између ова два постоји. У том смислу, православна религија подржава упражњавање спорта, а да повратно бављење спортом може да помогне човеку да се понаша у складу са Светим Писмом. Циљ овог рада јесте указивање на везу између православља и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку. Наиме, идеја је да се испита како православна религија гледа на бављење спортом, а како данас спортисти и спортски навијачи у Републици Србији укључују религију у спорт.

Кључне речи: религија, православље, спорт, културни значај модерног спорта

ABSTRACT

Throughout history, sports and religion have been quickly linked. As there are different views on the question of the relationship between sport and religion, it should be obvious that sport and religion have different connections in common. The ideas that religion and sports convey are similar, and both religion and sports use symbols as a primary means of communication. In most of the modern world, however, religion and sport occupy separate but complementary conceptual areas. Among researchers who have dealt with the relationship between sport and Christianity, there has generally been a consensus that in the relevant literature of the academy outside the traditional social science disciplines of sport, such as theologies and philosophies of religious recognition, religious recognition. However, the situation changed over time, and with the increase in the frequency of academic journals, and sports initiatives initiated by the church, there was an increase in interest in the relationship between religion - and the most holy world and world religions to this day. The relationship between Orthodox Christianity and sports has not yet been sufficiently explored. However, the authors who opened this topic in Serbia indicate that there is a connection between these two. In this sense, the Orthodox religion supports the practice of sports, and that returning to sports can help a person to find himself in harmony with the Holy Scriptures. The aim of this paper is to point out the connection between Orthodoxy and sports in the Republic of Serbia in the twenty-first century. Namely, the idea is to examine how the Orthodox religion looks at playing sports, and how today athletes and sports fans in the Republic of Serbia include religion in sports.

Key words: religion, Orthodoxy, sport, cultural significance of modern sport

УВОД

Однос између религије и спорта тек је недавно постао тема која се подробније разматра у академским круговима и којој и шира јавност придаје већу пажњу. У складу са традиционалним схватањима, религија и спорт не могу се једноставно довести у везу, будући да се религија налази у домену духовног, док се спорт посматра као активност која се тиче телесног. Међутим, временом долази до приближавања ова два појма, те се све чешће говори о религији у спорту – било да је реч о заједничким елементима које религија и спорт деле, било да се ради о упражњавању религијских обичаја уочи и током спортског догађаја или о поистовећивању спорта са религијом.

Премда се више истражује на тему религије и спорта у последње време, одређена питања и даље нису у фокусу пажње већег броја истраживача. Наиме, велика пажња се посвећује односу религије и спорта на одређеним територијама, а пре свега на територији Сједињених Америчких Држава. Такође, значајан број радова је посвећен анализи односа хришћанства и религије, међутим, примарно се мисли на католичку струју и протестантску, док однос православља и спорта није још увек довољно истражен.

У писање предстојећег рада улази се са идејом да се управо однос православља и спорта стави под лупу. Прецизније, рад ће за предмет имати анализу односа православља и спорта у двадесет првом веку у Републици Србији. У том смислу, истраживање које ће бити саставни део рада биће прецизно одређено у погледу територије на коју се односи, као и временског периода који ће обухватити.

У погледу структуре, рад је подељен на два основна дела:

- Први део подразумева теоријски део, односно преглед релевантне литературе, где ће се видети како су аутори до сада гледали на однос религије и спорта, укључујући и прецизније одређен однос хришћанства, односно православља и спорта;
- Други део предметног рада биће посвећен истраживању које се спроводи за потребе овог рада, а које се ослања на анализу елемената религије присутних у

спорту на домаћој спортској сцени у двадесет првом веку, као и анализу погледа црквених тела на упражњавање спорта.

1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

Пре отпочињања саме анализе односа православља и спорта у двадесетпрвом веку у Републици Србији, неопходно је читаву причу сместити у адекватан контекст. У вези са тим, од значаја је прво изнети теоријска сазнања на ову тему.

Предстојећи део рада посвећен је прегледу литературе, односно радовима како домаћих, тако и страних аутора који су истраживали однос религије и спорта, односно хришћанства, а касније православља и спорта. Потребно је истаћи на овом месту на који начин су религија и спорт уопште повезани, а тек онда дубље истраживати данашњи однос православља и спорта.

1.1. Циљ рада

Циљ овог рада јесте указивање на везу између православља и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку. Наиме, идеја је да се испита како православна религија гледа на бављење спортом, а како данас спортисти и спортски навијачи у Републици Србији укључују религију у спорт.

1.2. Задаци рада

Задаци овог рада подразумевају следеће активности:

- Прикупити релевантну литературу;
- Анализирати радове стручњака на тему односа православља и спорта;
- Анализирати текстове који говоре о томе како Православна црква схвата спорт и бављење спортом;
- Прикупити и анализирати податке о томе како српски спортисти и српски навијачи у двадесетпрвом веку укључују религију у спорт;

- Оценити однос Православне цркве и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку

1.3. Однос религије и спорта

Током историје, спорт и религија су били блиско повезани. Религија и спорт су две главне институције које чине друштвени систем у животима многих. Неки аутори су предложили да су религијске вредности инхерентне спортској идеологији (Eitzen & Sage, 1997). У том смислу, „спорт оличава религиозне вредности укључујући развој карактера, напоран рад и истрајност, и, као и религија, промовише и усађује ове квалитете и понашања” (Bryant & McElroy, 1997, стр. 55). Данас постоји велика контроверза око питања која се односе на прикладност изношења компоненти религије на радна места, учионице и терене за игру широм света (Alexander & Alexander, 2000). Питање законитости и прикладности питања као што су молитва у спортским срединама и одржавање дистанце између религије и спорта су захваћени разним дискусијама широм планете.

Иако постоје различити погледи на питање односа између спорта и религије, требало би да буде очигледно да спорт и религија имају неке заједничке везе. Поједини аутори сматрају да се неки облик сарадње спорта и религије „може наћи у скоро сваком делу света спорта (Putnam, 1999). Чарлс Пребиш, који је истраживао религију, тврдио да је неопходно и очекивано гледати на револуцију у спорту, растући однос религије и спорта (Prebish, 1993).

Као и религија, спорт преноси важне лекције о вредностима и културолошки примереном понашању. Идеје које религија и спорт шаљу су сличне, а и религија и спорт користе симболе као примарно средство комуникације. У већем делу савременог света, међутим, религија и спорт заузимају одвојене, али комплементарне концептуалне области. Религија се фокусира на идеју да „постоји нешто више на свету него што се на први поглед види“ (Bowen, 2017). У религији, то "нешто" је домен божанских или духовних бића; у спорту је то „нешто“ тријумф људског духа.

Научници из различитих дисциплина обично описују религију као деловање у области светог и као да се бави односом људских бића према натприродном или трансцендентном. У модерним терминима, спорт се посматра као секуларна потрага, која се бави међусобним односом људских бића. У ствари, спорт и религија су уско повезани на више нивоа (Womack, 2005):

- Историјски гледано, многи спортови су се развијали као део верских фестивала;
- Спорт се често користи као метафора за религиозно стремљење;
- Спортски догађаји изазивају страствену посвећеност сличном верским догађајима;
- Религија и спорт су симболички системи који истичу сличне вредности и циљеве, укључујући трансценденцију ограничених личних жеља у корист нематеријалних достигнућа или искустава и нагласак на сарадњи и личном жртвовању за добро групе;
- И религија и спорт преносе своју поруку помоћу моћних симбола.

Код одређених религија, веза са спортом је очигледна него у случају хришћанства. Примера ради, ту је веза између таоизма и других источњачких религија са борилачким вештинама. Наиме, кунг фу је спорт, који је прво повезан са таоизмом, а затим са зен будизмом, заснован је на Тао Лин праксама, које се користе за заштиту здравља у таоистичком учењу и настају опонашањем покрета животиња. Међутим, тврди се да су ови покрети у таоизму прешли из шаманизма (Dean, et al., 2012).

Такође, религиозни елементи су присутни и на стадионима. Наиме, према Омалију (2006), међу спортистима није неуобичајено да се окупе у круговима како би се помолили пре почетка утакмице, те молили Бога за успех (Omali, 2006; према: (Jona & Okou, 2013). Осим тога, познати су и примери спортиста који су се стално позивали на Бога, своју религију и јавно истицали захвалност Богу за свој спортски успех.¹ Примера ради, Фјодор

¹ У исламу је чувен пример славног боксера Мухамеда Алија, односно Касијуса Клеја, који је често говорио о Богу (Алаху): „Бог ми је дао Паркинсонов синдром да ми покаже да нисам „највећи“ – он

Јемељаненко, један од најуспешнијих спортиста у борилачким вештинама у свету, истицао је колико важну улогу игра вера у спорту, повезујући особине као што су (Раденовић, 2021):

- Стрпљење,
- Контрола,
- Развој сопствених способности.

Наведене вредности се истичу и у Светом писму. Истиче се да је „стрплив – спасен“, односно у посланици Римљанима: „Јер се надом спасосмо. А нада која се види није нада. Јер кад ко види нешто, како и да се нада? Ако ли се надамо ономе што не видимо, чекамо са стрпљењем“ (Sveto Pismo , 2018).

Контрола се односи на то како управљамо сопственим емоцијама. Гнев може бити тумачен као покретачка снага човека која му помаже да преброди недаће, али у Библији стоји да гнев постаје грех онда када до њега долази због себичности човека (Јаков 1:20), у случају када човек жели да изврне Божију намеру (1. Коринћанима 10:31) или када човек не контролише гнев и он се продужава (Ефесцима 4:26-27), али и када гневом човек повређује друге (Приче Соломунове 29:11), као и када гневна особа одбија да се помири (Ефесцима 4:26-27). Сви истакнути примери су заправо јасно повезани са менталним здрављем човека, будући да негативне емоције значе стрес. Спорт учи човека како да контролише самог себе, а у случају гнева такође помаже у каналисању својих (негативних) емоција.

У вези са развојем сопствених способности, у Библији се могу наћи многи примери где се говори о „одбацивању старог *себе*“, о томе како човек треба да настоји да буде бољи. Према библијском схватању, у свему шта човек чини, треба да има свест о томе да је Бог уз њега, а да ће кроз живот бити суочен са различитим искушењима (1. Коринћанима 10-13). Слична филозофија се примењује у спорту: спортиста се стално суочава са препрекама и настоји да пробије своје постојеће физичке границе и оствари боље резултате.

јесте. Бог ми је дао ову болест да ме подсети да ја нисам број један – он јесте“ (The Guardian, 2002) или „Имам једног телохранитеља. Он нема очи, али види. Он нема уши, али чује... (...) То је Бог, Алах. Он је мој телохранитељ. Он је ваш телохранитељ. Он је Врховни, Мудри“ (Ali, 2007).

Такође, и спорт и Библија говоре о брисању граница *могућег* и веровању у чуда уз наду. Док спорт инсистира на личним физичким напорима, религија предлаже да човек мора бити довољно ментално снажан да издржи притисак сопствених мисли, сумњи и страхова и да препусти све Богу.

Данас су познати бројни примери спортиста широм света, различитих религија, који на терену показују различите религијске симболе или изводе различите ритуале. Познат је пример Мезуита Озила који је током утакмице пољубио хлеб који је бачен на њега од стране навијача противничког тима. У питању је муслимански обичај према којем верници показују своју захвалност Богу тако што пољубе бачену храну три пута и додирну чело њоме.

Слика 1: Мезуит Озил како љуби хлеб бачен на терен током утакмице

Извор: <https://ilmfeed.com/mesut-ozil-places-kisses-bread-forehead-thrown-fans/>

приступљено 16.09.2022.

Веза између ислама и спорта представља посебно питање нарочито када је реч о учешћу жена у спорту. Генерално посматрано, учешће муслиманских жена у спорту је историјски остало ниже него у случају многих других маргинализованих група. Ово је

посебно евидентно у социјално конзервативним земљама као што су Саудијска Арабија и Пакистан, где је само неколико жена икада учествовало на Летњим олимпијским играма.

Чуven је пример иранске женске фудбалске репрезентације којој је 2011. године забрањено да игра квалификациони меч за Олимпијске игре 2012. године због дреса који није био у складу са ФИФА стандардима. Након овог контроверзног догађаја, правило је промењено и тиме су елиминисане баријере за муслиманске спортисткиње (Раденовић, 2021).

Слика 2: Иранска женска фудбалска репрезентација након обавештења о томе да не могу да играју меч

Извор: <https://www.newsweek.com/soccers-headscarf-scandal-iran-68505> приступљено 16.09.2022.

Последњих година, међутим, све више муслиманки је почело да се бави спортом, посебно у западним земљама. Истовремено, све већи број произвођача спортске опреме има у својој понуди хиџаб за муслиманке које желе да се баве спортом.

1.4. Хришћанство и спорт

Међу истраживачима који су се бавили односом између спорта и хришћанства генерално постоји консензус да су у релевантној литератури академици ван традиционалних дисциплина друштвених наука о спорту, као што су теолози и филозофи религије, споро препознавали културни значај модерног спорта (Hoffman, 1992; Watson & Parker, 2014; Twietmeyer, 2015). Међутим, ситуација се временом мењала, те је са растом учесталости академских часописа, те спортских иницијатива покренутих од стране цркве, дошло до раста интересовања за однос између религије – а пре свега хришћанства као једне од доминантних светских религија – и спорта.

На први поглед може деловати да не постоји веза између спорта и религије, будући да се религија тиче духовног, а спорт у фокусу има тело човека. Међутим, историчари и антрополози су препознали однос између религије и спорта који је стар око 3000 година, а повезаност између спорта и онога шта припада сфери духовног, оно шта је свето или црквено, идентификоване су у низу историјских епоха (Baker, 1988).

Савремени хришћански поглед на спорт има дубоке корене у Светом писму и традицији. Наиме, још Апостол Павле је користио спортске метафоре да објасни врлине хришћанских ученика:

- „Трчали сте добро“ Галатима 5:7;
- „Хитам ка циљу, да добијем награду ради које ме је Бог у Христу Исусу позвао на небо“ Филиплјанима 3:14;
- „Биј добру битку вере“ 1. Тимотеју 6:12а;
- „Добро сам се борио за својега Господина, истрчао сам трку и остао му вјеран“ 2. Тимотеју 4:7.

Да би описао посвећеност верника Христу, комбиновао је слике трчања трке, борбе и тренинга за атлетско такмичење у Првој посланици Коринћанима 9:24-27:

„24 Не знате ли да у трци сви тркачи трче, а само један освоји прву награду? И ви трчите тако да ју освојите.

25 Сваки натјецатељ живи суздржљиво. Они то чине да добију вијенац који ће иструнути, а ми да добијемо награду која ће вјечно трајати.

26 Трчим зато, али увијек према циљу, а не бесциљно и узалудно попут некога тко шаком удара вјетар.

27 Стегом морим своје тијело и тјерам га попут роба да не бих, пошто сам другима проповиједао, сам био одбачен.“

Ранохришћански теолози су се одупирали од два екстремна гледишта о спорту у античком свету. Грчко-римски „култ тела“ промовисао је физичку привлачност и паганске богове, али је умањео духовни значај спорта. С друге стране, гностичка тенденција је наглашавала духовно умањујући значај физичког тела, гледајући на душу као заробљену у телу и жудећи да буде ослобођена. У том контексту, хришћани су се залагали за одговарајућу равнотежу између физичког тела и душе (Center for Christian Ethics, 2008).

Почетком трећег века Тертулијан је саветовао хришћане да у потпуности избегавају таква атлетска такмичења, али је Климент Александријски сковао фразу да би прецизирао хришћанско разумевање: „физичка активност, да; култ тела, не.“ Касније је Црква критиковала све већу бруталност средњовековних турнира. Ипак, идеја да би спорт могао бити корисно средство, под одређеним условима, за постизање свеукупног образовања људске личности остала је чврста (Center for Christian Ethics, 2008).

1.5. Православље и спорт

Однос православног хришћанства и спорта још увек није истражен у довољној мери. Ипак, аутори који су отворили ову тему у Србији указују на то да веза између ова два постоји. У том смислу, православна религија подржава упражњавање спорта, а да повратно бављење спортом може да помогне човеку да се понаша у складу са Светим Писмом (Стефановић, Шилџа, Мијатовић, & Вукашиновић, 2018).

За разумевање односа између православља и спорта неопходно је анализирати везу која постоји између ова два појма. Као што је раније у раду истакнуто, религија се тиче *духовног, небеског*, док се спорт тиче *овоземаљског, телесног*. Међутим, једна од

најјаснијих категорија по основу којих се остварује веза између два појма тиче се здравља, јединства *телесног* и *духовног* (Стефановић, Шиљак, Мијатовић, & Вукашиновић, 2018).

Наиме, и у контексту православља се човек разуме као јединство *телесног* и *духовног*. Тело и душа су повезани, а јасна веза између спорта и религије се тиче управо здравља, односно болести. Дакле, у православљу се истиче јединство ова два, без величања једног изнад другог. То би значило да се нигде не истиче да болест у телесном смислу у себи садржи нешто племенито, већ се може извући схватање које одговара изреци *Mens sana in corpore sano*².

Даље, веза између православља и спорта се може разумети и по основу талента, схваћеног као дара од Бога. У том смислу, Црква схвата спорт као људску активност кроз коју појединац може да испољи своје врлине, те да их употреби за нешто шта се схвата као добро (Стефановић, Шиљак, Мијатовић, & Вукашиновић, 2018).

На овом месту може се предложити још једно схватање талента у контексту религије и спорта. Наиме, спорт се може разумети и као начин да се избегну „лоше“ или „грешне“ стране човекових физичких способности, те може да понуди племениту алтернативу за појединца. Примера ради, појединац који је физички снажан, своју снагу може користити у различите сврхе, укључујући и њену злоупотребу како би искористио предност над другим, физички слабијим људима. Спорт у том смислу нуди алтернативу и усмерава човека, чини га *кротким*.³

Може се направити и веза између спорта и православља у смислу да и спорт и вера чине човека снажнијим, спремнијим да издржи потешкоће на свом животном путу. И спорт и религија подразумевају у себи низ *искушења*, тестова, кроз које појединац мора да прође да би се потврдила његова вера, односно његов спортски статус.

² „У здравом телу здрав дух“ је чувена изрека латинског порекла, која велича идеал свестраности, према којој је човек здрав само када је окупиран и интелектуално и физички. Пошто се овај мото обично цитира на латинском, генерално се претпоставља да потиче из антике. Међутим, постоје опречна мишљења по овом питању, где се тврди да је реченицу са овим значењем први пут употребио 1861. године Енглец Џон Хали, као мото за свој Атлетски клуб Ливерпул. Овај мото је одговарао елитистичкој визији спорта из деветнаестог века која је настала у Енглеској. У енглеским интернатима богати дечаци су добили не само интелектуално образовање, већ и темељну физичку обуку, засновану на идеалу потпуног образовања (Lueven, 2012).

³ Овде је могуће направити везу са Јеванђељем по Матеју, где у петој глави стоји: „Блажени кротки, јер ће наслиједити земљу“ (Sveto Pismo, 2018)

2. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

Након што је са теоријске тачке гледишта анализиран однос религије, те хришћанства, а онда и прецизније православља и спорта, сада су створени услови за конкретно истраживање односа православља и спорта у двадесет првом веку у Републици Србији. У овом делу биће анализирано следеће:

- Православна црква и спорт, где ће бити предочен поглед Православне цркве на бављење спортом;
- Спортисти, навијачи и православље, у оквиру чега ће бити истражено како српски спортисти и српски навијачи у двадесетпрвом веку укључују религију у спорт;
- Однос Православне цркве и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку, где ће бити оцењен овај однос на основу прикупљених података.

2.1. Православна црква и спорт у Републици Србији

У Републици Србији је године 2013. у Београду основано православно спортско друштво „Света Србија“. Идеја са којом је ово друштво основано јесте „истицање љубави ка спорту и вери и синтезе тела и духа“ (Раденовић, 2021, стр. 79). Део овог удружења су бројни прослављени српски спортисти, а оно је основано уз благослов патријарха српског Иринеја. Овим удружењем спортисти и верници настоје да, пре свега, младима пруже одговор на питања која се неминовно јављају у временима када су институције као што су породица, брак, али и читаво друштво, уздрмани услед различитих трендова.

Слика 3: "Света Србија" лого

Извор: <http://radiomitrovicasever.com/2016/04/12/sportsko-pravoslavno-drustvo-sveta-srbija-iz-beograda-domacin-deci-iz-pasjana/> приступљено: 16.09.2022.

Кроз ово удружење је остварена јасна веза између Цркве и спорта. Они су уједињени у идеји да помажу онима којима је помоћ потребна, са нагласком на најмлађу популацију из угрожених подручја. Удружење окупља децу у спорту и у вери, те се организују како бесплатни тренинзи, тако и посете црквама и манастирима широм Србије. Осим тога, истиче се рад са децом са територије Косова и Метохије, којима Удружење пружа могућности да уживају у спорту и дружењу са својим вршњацима из других делова Србије.⁴

Поједина црквена лица снажно истичу позитивне аспекте бављења спортом и личним примером подстичу упражњавање спорта. Често помињани пример је епископ захумско-херцеговачки, владика Григорије (Телевизија Храм, 2017). Свештеник Војислав

⁴ Више о оваквим активностима доступно је на званичном веб-сајту Удружења: <https://svetasrbija.org.rs/>, као и на другим интернет страницама попут: <http://radiomitrovicasever.com/2016/04/12/sportsko-pravoslavno-drustvo-sveta-srbija-iz-beograda-domacin-deci-iz-pasjana/>

Билбија је у гостовању у емисији „Агапе“ 2013. године истакао да су „дух и спорт једна арматура“, да они иду заједно, „једна грађа и моралне и физичке личности“ (Агапе, 2013).

Владика Порфирије је истакао да хришћанство не прописује правило о спорту, али да спорт као део човековог живота, дефинитивно чини део хришћанства. Позивајући се на рано хришћанство, он каже да је спорт и тада био присутан. У то време су спортске игре, односно спортски догађаји су почињали и завршавали се религијским ритуалима – укључујући и паганске догађаје, као што су Олимпијске игре (Агапе, 2013).

2.2. Спортисти, навијачи и православље

Православље је тесно повезано са спортом у Србији. Ова веза се примарно остварује по основу националног идентитета, у који је православље дубоко уткано. Истакнуто се може приказати и кроз примере спортиста и њихових религијских ритуала, али и кроз примере навијача.

Слика 4: Новак Ђоковић са крстом око врата

Извор: <https://www.telegraf.rs/sport/tenis/3303518-novak-djokovic-amajlije-australijan-open> приступљено: 16.09.2022.

Познат је пример Новака Ђоковића, једног од најславнијих српских спортиста у историји, који је много пута виђен са својим „амајлијама“, међу којима је и крст са

Хиландара. Осим тога, Новак Ђоковић се после сваког успешног меча може видети како захваљује Богу, моли се и слично.

Слика 5: Новак Ђоковић како се крсти

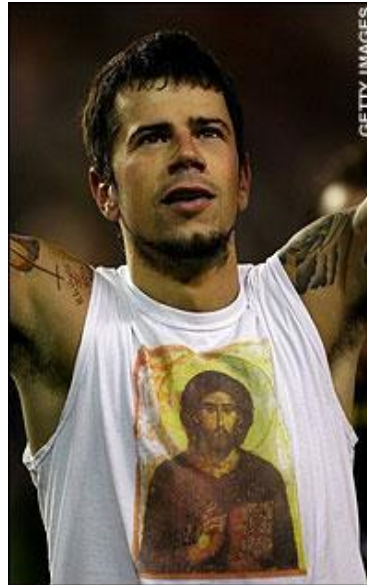

Извор: <https://mitropolija.com/2019/07/18/novak-djokovic-pre-nego-sto-sam-sportista-ja-sam-pravoslavni-hriscanin/> приступљено: 16.09.2022.

Поред тениског првака из Србије, познати су и примери домаћих фудбалера који су у религији тражили помоћ пред важне тренутке. То се може рећи за Марка Пантелића и Данка Лазовића који су за време Светског првенства у фудбалу 2010. године у Јужноафричкој републици отишли на причест у Православну цркву (Раденовић, 2021).

Такође, ту је и пример Матеје Кежмана који је истицао православље на различите начине. Осим директно кроз интервјуе, изјаве и слично, он је носио испод дреса мајицу са иконом чиме је хтео да нагласи своју оданост православљу чак и када је играо за турски Фенербахче (тур. *Fenerbahçe*).

Слика 6: Матеја Кежман са иконом на мајици

Извор: <https://www.johnsanidopoulos.com/2011/01/serbian-soccer-player-confesses-his.html>

У погледу тимских ритуала, ту су фудбалери Црвене Звезде који су једном приликом уочи дербија отишли заједно у Цркву Свете Петке на Калемегдану заједно са тренером Дејаном Станковићем.

Слика 7: Фудбалери Црвене Звезде у Цркви Свете Петке

Извор: <https://www.kurir.rs/sport/fudbal/3880875/molitva-pred-okrsaj-sa-partizanom-fudbaleri-zvezde-pred-veciti-derbi-otisli-u-crkvu> приступљено: 17.09.2022.

Српски спортски навијачи су у много наврата до сада истицали православље као неодвојиви део српског идентитета, те се позивали на православље и током спортских догађаја, захваљивали Богу на победама, молили се за успех тимова и слично.

Као један од најзанимљивијих примера слављења православља од стране спортских навијача може се навести догађај када су навијачи Црвене Звезде и грчког Олимпијакоса били симболично окупљени испред хотела „Москва“ уочи утакмице између два тима. Догађај је описан као „окупљање православне браће“ и упамћен је по величању јединства у вери.⁵

2.3. Однос Православне цркве и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку

Однос православља и спорта једно је од питања на које црквена лица и верници који представљају верне заједнице често не дају једнозначне и исте одговоре. Српска православна црква званично подржава спортисте истичући да је спорт важан како за појединца тако и за читаво друштво.

Међутим, поред овог званичног става СПЦ, постоји и низ оних тврдњи према којима „спорт и права вера не иду заједно“. Наиме, на појединим православним интернетским форумима могу да се пронађу коментари верника, али и црквених службеника који критикују бављење спортом и тврде да такмичење није у духу православља, да се „победнички менталитет спорта“ не подудара са лекцијама о праштању, поковавању и понизности које се предају у православљу (Јовановић, 2012).

Насупрот њима, ту су и теолози који истичу значај спорта, његове бенефите, који нису ограничени само на физички домен, већ се протежу и у сфери духовног. Наиме, неки од теолога и свештеника у спорту виде борбу човека са самим собом, доводећи у везу спорт са аскетизмом позивајући се на снагу Давида који се суочавао са Голијатом (Јовановић, 2012).

⁵ Доступно на: <https://www.youtube.com/watch?v=D1ue6kliJTY> приступљено 17.09.2022.

Дакле, премда званично постоји позитиван став СПЦ према спорту и спортистима, може се рећи да у одређеној мери постоји неслагање које потиче од стране појединаца, а које се путем различитих медија шири и на публику. Док с једне стране Црква подржава спортисте, пружа им помоћ кроз благослове црквених лица, али и кроз организовање заједничких хуманитарних догађаја, са друге стране постоје и неблагонаклони погледи на такмичарски дух, уживање у тријумфу и настојање да се порази противник.

Ипак, генерално се однос Православне цркве и спорта у Републици Србији у двадесетпрвом веку може оценити као повољан. У другој половини прошлог века спортисти нису могли да очекују подршку цркве, будући да се религија није уклапала у преовлађујућу социјалистичку, односно комунистичку политичку мисао. Данас Црква сарађује са државом на различитим пољима, негујући национални идентитет, подржавајући омладину и помажући пре свега онима који су угрожени. Заједно са спортистима и спортским тимовима, Црква може да шири поруке које су у сржи православља. Даља сарадња Цркве и спортских удружења, спортиста, тимова може да допринесе општем друштвеном развоју на нивоу читаве Републике Србије, али и шире.

ЗАКЉУЧАК

Спорт и религија представљају два поља човековог живота која настоје да се све чешће данас у контексту академских и других разматрања, доводе у везу, те да се њихов однос преиспитује. Премда постоје бројна различита мишљења, стручњаци генерално најчешће сматрају да постоји веза између спорта и религије, те да се она остварује кроз вредности које оба поља деле.

У Републици Србији је спорт и успех домаћих спортиста тачка која уједињује људе широм земље и јача национални идентитет. У исто време, спортисти и спортски тимови веома често користе религијске ритуале, симболе и слично да би истакли своју веру и молили Бога за успех на предстојећем мечу или захваљивали на победи.

Кроз овај рад анализиран је однос православља и спорта у двадесет првом веку у Републици Србији. Може се рећи да је православље веома присутно у српском спорту, што се може видети почевши од понашања Новака Ђоковића на мечевима, све до различитих ритуала разних спортиста на терену. У исто време, чини се да Црква (све више) прихвата спорт и кроз везу са спортистима настоји да пружи помоћ становништву, пре свега младима којима нуди алтернативу у време када су многе централне идеје православља уздрмане под дејством савремених трендова.

Као резултат овог рада произилази закључак да је однос Српске Православне Цркве и спорта у Србији повољан, те да између православља и спорта у Србији данас постоји тесна веза. Рад отвара даље прилике будућим истраживањима да подробније испитају истакнуте закључке те да прошире корпус знања на ову тему, што је посебно важно ако се узме у обзир да постоји веома мали број радова у домаћој литератури који се баве овим питањем.

СПИСАК РЕФЕРЕНЦИ

- Alexander, F., & Alexander, R. (2000). From the gridiron to the United States Supreme Court: defining the boundaries of the First Amendment's Establishment Clause. *Journal of Legal Aspects of Sport*, 10(3), 129-137.
- Ali, M. (2007). *Muhammad Ali talking about god and islam*. Preuzeto sa youtube.com: <https://www.youtube.com/watch?v=wZHQxchkzPA>
- Baker, W. J. (1988). *Sports in the western world*. Illinois: University of Illinois Press.
- Bowen, J. R. (2017). *Religions in practice: An approach to the anthropology of religion*. Boston: Routledge.
- Bryant, J., & McElroy, M. (1997). *Sociological Dynamics of Sport and Exercise*. Englewood: Morton Publishing Company.
- Center for Christian Ethics. (2008). *Sports in the Christian Life*. Preuzeto sa baylor.edu: <https://www.baylor.edu/content/services/document.php/75240.pdf>
- Eitzen, D., & Sage, G. (1997). *Sociology of North American Sport*. Boston: McGraw-Hill.
- Hoffman, S. J. (1992). *Sport and religion*. Portland: Human Kinetics.
- Jona, I. N., & Okou, F. T. (2013). Sports and religion. *Asian journal of management sciences and education*, 2(1), 46-54.
- Lueven. (2012). *Mens sana in corpore sano*. Preuzeto sa ancientolympics.arts.kuleuven.be: <http://ancientolympics.arts.kuleuven.be/eng/TE010EN.html#:~:text=%27A%20sound%20mind%20in%20a,that%20it%20stems%20from%20Antiquity>.
- Prebish, C. S. (1993). Religion and sport: convergence or identity. U C. S. Prebish, *Religion and Sport: The Meeting of Sacred and Profane* (str. 45-76). Westport: Greenwood Press.
- Putnam, H. (1999). *The threefold cord: Mind, body, and world*. New York: Columbia University Press.
- Sveto Pismo . (2018). *Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta – Biblija*. Preuzeto sa svetosavlje.org: https://svetosavlje.org/bogoslužbeni/sveto-pismo-7/?pismo=lat#mt_5

- The Guardian. (2002). *Ali's words speak for themselves*. Preuzeto sa theguardian.com: <https://www.theguardian.com/sport/2002/jan/17/boxing>
- Twietmeyer, G. (2015). Religion, theology and sport. *Routledge handbook of the philosophy of sport*, 238-254). .
- Watson, N., & Parker, A. (2014). Sport and the Christian Religion: A Systematic Review of Literature . *Newcastle Upon-Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing*, 1-6.
- Womack, M. (2005). *Symbols and meaning: A concise introduction*. Rowman Altamira.
- Агапе. (2013). *Agape - Hrišćanstvo i sport (Vojislav Bilbija i Vladika Porfirije) DRUGA EMISIJA*. Preuzeto sa youtube.com: <https://www.youtube.com/watch?v=vE4rWe36X8E>
- Јовановић, С. М. (2012). *S V A Š T A R A – 7*. Preuzeto sa svetozarjovanovic.com: <http://www.svetozarjovanovic.com/files/svastara-07.pdf>
- Раденовић, С. (2021). *Спорт и друштво: Социологија са социологијом спорта* . Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
- Стефановић, Ђ., Шилјак, В., Мијатовић, С., & Вукашиновић, В. (2018). The Orthodoxy and sports. *Физичко васпитање и спорт кроз векове*, 5(2), 59-67.
- Телевизија Храм. (2017). *ИНТЕРВЈУ: Епископ захумско-херцеговачки Григорије (Дурић)*. Preuzeto sa youtube.com: https://www.youtube.com/watch?time_continue=535&v=xk5LFfuWc6A&feature=emb_logo

Интернет извори:

- <http://radiomitrovicasever.com/2016/04/12/sportsko-pravoslavno-drustvo-sveta-srbija-iz-beograda-domacin-deci-iz-pasjana/> приступљено: 16.09.2022.
- <https://ilmfeed.com/mesut-ozil-places-kisses-bread-forehead-thrown-fans/> приступљено 16.09.2022.
- <https://mitropolija.com/2019/07/18/novak-djokovic-pre-nego-sto-sam-sportista-ja-sam-pravoslavni-hriscanin/> приступљено: 16.09.2022.

- <https://www.newsweek.com/soccers-headscarf-scandal-iran-68505> приступљено 16.09.2022.
- <https://www.telegraf.rs/sport/tenis/3303518-novak-djokovic-amajlije-australijan-open> приступљено: 16.09.2022.
- <https://www.youtube.com/watch?v=D1ue6kIiJTY> приступљено 17.09.2022.